

Roła matki i ojca w procesie wychowania

18 lipca 2012

Wprowadzenie

Zdaniem M. Balickiego, mówiąc o funkcji wychowawczej nie sposób pominąć jej roli socjalizującej oraz zaspokajającej podstawowe potrzeby psychiczne dziecka, o czym wspomniano już w poprzednim rozdziale. W rodzinie znajduje się źródło szans rozwojowych jednostki, tutaj kształtuje się jej poziom aspiracji i samooceny. Obok potrzeb samej jednostki, spełnia ona również rolę w zaspokajaniu potrzeb całego społeczeństwa, gdyż stanowi podstawowy czynnik stabilizujący oraz integrujący naród pod względem kulturowym, pomimo faktu, iż przemiany w niej następujące nie pozostają bez wpływu na jej działalność.[1]

Naczelna rola w procesie wychowania przypada matce i ojcu. Nadają oni kierunek temu procesowi i czuwają nad jego przebiegiem. W zależności od sytuacji, w jakiej znajduje się dziecko, obok naczelnej roli kierowniczej, mają oni za zadanie stymulowanie zachowań wychowanków. Aby rodzice ? jako wychowawcy mogli właściwie uczestniczyć w przebiegu procesu wychowania muszą posiadać autorytet moralny przejawiający się w określonych postawach rodzicielskich. Począwszy od niemowlęcia dziecko w trakcie swego rozwoju psychicznego przejawia szereg potrzeb, które zaspokajają rodzice, a zależy to od uczuciowego ustosunkowania się ich do dziecka, czyli od postaw przez nich prezentowanych. Pewne typy postaw sprzyjają prawidłowemu rozwojowi osobowości, inne to utrudniają, a tym samym powodują częściową lub całkowitą tzw. deprywacją. Do właściwych postaw rodzicielskich według M. Ziemskiej należą[2]:

- „akceptacja dziecka, czyli przyjęcie go takim, jakie ono jest z jego cechami fizycznymi, usposobieniem, z jego umysłowymi możliwościami i łatwością osiągnięć w jednych dziedzinach, a ograniczeniami i trudnościami w innych, akceptując dziecko, dają mu poczucie bezpieczeństwa i zadowolenia z własnego istnienia,
- współdziałanie z dzieckiem, świadczące o pozytywnym zaangażowaniu i zainteresowaniu rodziców zabawą i pracą dziecka, a także wciąganie i angażowanie je w zajęcia i sprawy rodziców i domu,
- dawanie dziecku właściwej dla jego wieku rozumnej swobody. Dziecko w miarę przechodzenia przez nowe fazy rozwoju coraz bardziej oddala się fizycznie od rodziców ale przy tym rozbudowuje się świadoma więź między nimi i rodzice darzą je większym zaufaniem nie tracąc autorytetu,
- uznanie praw dziecka w rodzinie jako równych bez przeceniania.”

Rola matki i ojca w procesie wychowania dziecka jest jednym z kluczowych tematów zarówno w psychologii, jak i pedagogice. Wychowanie to złożony proces, który wymaga zaangażowania obojga rodziców, a jego efektywność w dużej mierze zależy od harmonijnej współpracy i wzajemnego uzupełniania się tych dwóch ról. Matka i ojciec, pełniąc swoje funkcje wychowawcze, nie tylko kształtują tożsamość dziecka, ale także wpływają na jego rozwój emocjonalny, społeczny, moralny i intelektualny. Chociaż społeczne oczekiwania wobec ról matki i ojca zmieniały się na przestrzeni wieków, współczesne badania podkreślają znaczenie zarówno matki, jak i ojca w życiu dziecka, a także ich wzajemne uzupełnianie się w procesie wychowawczym.

W tradycyjnych modelach rodziny rola matki była często związana z opieką nad dzieckiem i domem, podczas gdy ojciec pełnił funkcję głównego żywiciela rodziny i symbolu autorytetu. Jednak w wyniku zmian społecznych i kulturowych w ostatnich dekadach, te role uległy ewolucji. Obecnie zarówno

matka, jak i ojciec pełnią istotne, a często równorzędne funkcje w życiu dziecka, angażując się w jego wychowanie i rozwój. Ten artykuł omawia współczesne rozumienie ról matki i ojca w procesie wychowawczym, ich wpływ na rozwój dziecka oraz różne wyzwania, z jakimi mierzą się współczesne rodziny.

Tradycyjne rozumienie roli matki i ojca

W tradycyjnym społeczeństwie funkcje matki i ojca w procesie wychowania były zazwyczaj wyraźnie rozdzielone. Matka była postrzegana jako główna opiekunka i nauczycielka pierwszych umiejętności społecznych oraz emocjonalnych. To ona była odpowiedzialna za codzienną opiekę nad dzieckiem, jego zdrowie, higienę oraz kształtowanie podstawowych nawyków i wartości. W wielu kulturach matka pełniła rolę ciepłej, troskliwej figury, która wprowadzała dziecko w świat relacji interpersonalnych, ucząc go empatii, miłości i troski o innych. W tym modelu matka była także często pierwszą nauczycielką dziecka, wprowadzając go w świat mowy, komunikacji i podstawowych zasad moralnych.

Ojciec z kolei pełnił rolę autorytetu, dostarczając dziecku wzorców zachowań społecznych i moralnych. W tradycyjnym modelu rodziny ojciec był postrzegany jako figura odpowiedzialna za dyscyplinę i porządek, a także za przygotowanie dziecka do życia w szerszym społeczeństwie. Ojciec miał za zadanie nie tylko zapewniać rodzinie środki do życia, ale również kształtować postawy dziecka wobec pracy, odpowiedzialności i wyzwań życia dorosłego. To on często pełnił rolę „zewnątrznego” nauczyciela, który wprowadzał dziecko w świat poza rodziną, ucząc je reguł społecznych, zasad moralnych oraz odpowiedzialności za swoje działania.

Takie podziały ról miały swoje uzasadnienie w warunkach ekonomicznych i społecznych, które dominowały przez większą część historii ludzkości. Jednak wraz z ewolucją

społeczeństwa, przemianami gospodarczymi i zmianami w postrzeganiu ról płciowych, tradycyjny podział ról ulegał stopniowej transformacji. Współczesne społeczeństwa oczekują bardziej zrównoważonego podejścia do wychowania, w którym zarówno matka, jak i ojciec w równym stopniu angażują się w życie dziecka.

Współczesne rozumienie roli matki i ojca

We współczesnych modelach rodziny rola matki i ojca staje się coraz bardziej płynna i zróżnicowana. Oba te elementy, choć tradycyjnie różne, obecnie coraz częściej się zazębiają, a wychowanie dziecka staje się wspólną odpowiedzialnością. Matka i ojciec mogą pełnić równorzędne funkcje w życiu dziecka, zarówno w zakresie emocjonalnym, jak i praktycznym. Z jednej strony, matki nie ograniczają się już wyłącznie do roli opiekunki, ale również pełnią funkcje związane z nauczaniem dziecka zasad społecznych, moralnych oraz wprowadzają je w świat zewnętrzny. Z drugiej strony, ojcowie coraz częściej angażują się w codzienną opiekę nad dzieckiem, stając się aktywnymi uczestnikami jego rozwoju emocjonalnego, fizycznego i intelektualnego.

Współczesne badania psychologiczne podkreślają, że ojcowie, którzy są aktywnie zaangażowani w życie swoich dzieci, mają istotny wpływ na ich rozwój, zwłaszcza w zakresie kształtowania tożsamości płciowej, samodzielności i pewności siebie. Dzieci, które mają bliską relację z ojcami, często rozwijają większe poczucie własnej wartości, lepiej radzą sobie w relacjach interpersonalnych oraz wykazują większą zdolność do samodyscypliny. Rola ojca jako mentora i przewodnika w życiu dziecka jest niezastąpiona, szczególnie w okresie dorastania, gdy młodzież zaczyna szukać wzorców i autorytetów poza rodziną.

Matki natomiast odgrywają kluczową rolę w budowaniu

emocjonalnych fundamentów dziecka. Badania nad więzią emocjonalną wskazują, że bliska relacja z matką w pierwszych latach życia ma ogromne znaczenie dla kształtowania się zdolności do budowania relacji w dorosłym życiu. Dzieci, które otrzymują od matki wsparcie emocjonalne i troskę, wykazują większą zdolność do empatii, lepiej radzą sobie z emocjami oraz są bardziej odporne na stres. Matka jest także często pierwszą nauczycielką norm społecznych i moralnych, co ma kluczowe znaczenie dla kształtowania się systemu wartości dziecka.

Zróżnicowanie ról matki i ojca w zależności od faz rozwoju dziecka

Rola matki i ojca zmienia się w zależności od etapu rozwoju dziecka. W okresie niemowlęctwa matka często odgrywa dominującą rolę w życiu dziecka, pełniąc funkcję głównej opiekunki i osoby, która zaspokaja jego potrzeby fizyczne i emocjonalne. Więzy emocjonalna z matką w tym okresie ma kluczowe znaczenie dla rozwoju poczucia bezpieczeństwa i zaufania u dziecka. Ojciec natomiast pełni funkcję wsparcia i ochrony, ale także uczestniczy w budowaniu więzi z dzieckiem, np. poprzez zabawę i interakcje sensoryczne.

W wieku przedszkolnym i szkolnym rola ojca staje się coraz bardziej istotna, zwłaszcza w kontekście kształtowania postaw społecznych i moralnych. W tym okresie ojciec pełni rolę mentora, który uczy dziecko, jak radzić sobie w relacjach społecznych, jak podejmować decyzje oraz jakie są konsekwencje wyborów. Matka nadal pełni funkcję emocjonalnej opiekunki, ale coraz częściej staje się także partnerką w nauce samodzielności i odpowiedzialności. Rodzice wspólnie pracują nad budowaniem poczucia własnej wartości u dziecka, uczą go radzenia sobie z emocjami oraz wprowadzają w świat obowiązków.

W okresie dorastania rola ojca i matki ponownie ulega zmianie. Młodzież zaczyna poszukiwać większej autonomii i odsuwa się od

rodziców, co może prowadzić do napięć w relacjach. W tym okresie kluczowe jest, aby rodzice pełnili funkcję przewodników, którzy pomagają młodzieży znaleźć właściwą drogę, jednocześnie pozwalając na samodzielne podejmowanie decyzji. Ojciec może pełnić rolę wzoru do naśladowania, zwłaszcza w zakresie odpowiedzialności i moralności, podczas gdy matka pozostaje głównym wsparciem emocjonalnym.

Współczesne wyzwania w roli matki i ojca

We współczesnym społeczeństwie rodzice muszą zmierzyć się z wieloma wyzwaniami, które wpływają na sposób, w jaki pełnią swoje role w procesie wychowania. Zmieniające się realia ekonomiczne i społeczne sprawiają, że coraz więcej rodzin decyduje się na model, w którym oboje rodzice pracują zawodowo, co może wpływać na ograniczenie czasu spędzanego z dzieckiem. Rodzice muszą zatem znaleźć równowagę między pracą zawodową a wychowaniem, co bywa trudne, zwłaszcza w przypadku małych dzieci. Problem ten dotyczy zarówno matek, jak i ojców, którzy coraz częściej angażują się w obowiązki domowe i opiekę nad dzieckiem na równi z matkami.

Kolejnym wyzwaniem jest wpływ technologii i mediów na wychowanie dzieci. Współczesne dzieci spędzają coraz więcej czasu przed ekranami, co może wpływać na ich rozwój emocjonalny i społeczny. Rodzice muszą zatem pełnić rolę moderatorów w korzystaniu z nowych technologii, ucząc dzieci odpowiedzialnego korzystania z mediów oraz stawiając granice, które pozwolą na zdrowy rozwój.

Współczesne rodziny muszą także stawić czoła problemowi rosnącej presji związanej z wynikami edukacyjnymi. Oczekiwania społeczne dotyczące sukcesów w nauce i karierze mogą prowadzić do nadmiernej presji zarówno na dzieci, jak i na rodziców. Wychowanie w takich warunkach wymaga od rodziców umiejętności wspierania dziecka, jednocześnie dbając o jego zdrowie

psychiczne i emocjonalne.

Rola matki i ojca w procesie wychowania jest kluczowa dla wszechstronnego rozwoju dziecka. Zarówno matka, jak i ojciec pełnią nieocenione funkcje w kształtowaniu emocjonalnych, społecznych i moralnych fundamentów, które wpływają na dalsze życie jednostki. Współczesne modele wychowawcze zakładają równorzędność obu ról, co pozwala na harmonijny rozwój dziecka w wielu wymiarach. Chociaż role te uległy ewolucji na przestrzeni lat, ich znaczenie wciąż pozostaje fundamentalne dla budowania zdrowych relacji rodzinnych oraz wsparcia dziecka na każdym etapie jego życia.

[1] M. Balicki „Rodzina, jej przemiany a wychowanie. W. Funkcje wychowawcze współczesnej rodziny”. Red. M. Gnatowski i inni Białystok 1981. Sekcja Wydawnicza UW. S. 9-10

[2] M. Ziemska „Podstawy rodzicielskie” Warszawa 1973 Wiedza Powszechna s. 57-59

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.